

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ

Вознюк О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови
з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Вивчення сучасної науково-педагогічної літератури та аналіз соціокультурної ситуації як Україні зокрема, так і в світі загалом дозволяє простежити важливі зміни щодо освітньої парадигми. Це відбувається внаслідок інформаційного буму у контексті динамічного розвитку сучасного світу, що призводить до вкрай швидкого старіння сучасних знань та технологій. Це виявляє критичний феномен "напіврозпаду компетентностей сучасного фахівця": результати професійної підготовки у закладах передвищої і вищої освіти (особливо у сфері точних наук) мають тенденцію застарівати через достатньою короткий проміжок часу (від 10 до 20 років).

Зазначена фундаментальна проблема сучасної професійної освіти достатньо успішно вирішується шляхом поширення парадигми неперервної освіти фахівців, одним із інструментів якої постає компетентний підхід, який відображається у тисяч публікацій як в Україні, так і в світі [2; 5].

У силу глобального характеру компетентнісний підхід набуває характеру певної парадигми [4] та виявляє міждисциплінарний характер через розмаїття освітніх та загальнонаукових проблем, що входять у контекст зазначеного підходу.

Сучасна освітня галузь виявляє гостру проблему результативності освітнього процесу, оскільки інструменти (методи, засоби, технології) цього процесу мають втілювати не тільки випереджувальний результат розвитку системи освіти і суб'єктів освіти, так і створювати відповідні умови для повноцінного розвитку і самореалізації гармонійної особистості. При цьому саме компетентнісний підхід фокусує зусилля освітньої системи на формування й розвиток здатності успішно діяти та застосовувати сформований досвід професійних дій у професійних ситуаціях усіх учасників освітнього процесу – на протигагу традиційним процесам накопичення нормативно визначених ЗУНів – знань, умінь і навичок.

За цих умов компетентнісний підхід, що набув характеру парадигми, дедалі активніше розробляється у дослідження як українських, так і зарубіжних (європейських) науковців, що виявляє компетентісно-орієнтовану освіту [3] у різних сферах – в іншомовній освіті, професійній підготовці, педагогічній освіті тощо.

При цьому використання компетентісного підходу в освітній сфері реалізує наріжні тенденції розвитку сучасного світу [1] та набуває глибокого цивілізаційного сенсу [4].

Компетентність може розуміється як інтегративна властивість особистості, як особистість, взята у всій її діяльнісній тотальності, яка реалізує відповідний рівень та характер освоєння особистістю не тільки певних ЗУНів, але й виробничого, соціального/життєвого досвіду, що дозволяє кваліфіковано вирішувати відповідні професійні завдання.

Однак компетентнісний підхід виявляє певні *проблеми*, одна з яких погуляє в тому, що процес професійної підготовки за таких умов передбачає формування у майбутніх професіоналів відповідних компетентностей за допомогою навчальних/освітніх інструментів, серед яких виокремимо навчальні предмети, кожен з яких спрямований на формування низки певних програмних компетентностей.

Однак вкрай складно провести чітку кореляцію програмних характеристик певної компетентності та можливостей навчального предмету (чи предметів), що мають забезпечити актуалізацію зазначених характеристик [2].

Зазначимо й іншу **проблему** щодо використання компетентнісного підходу в освітній сфері України, яка пов'язана з тим, що поняття «компетентність» та «компетенція» знаходять диференціацію в українській науковій літературі, чого не спостерігається на теренах англomовної літератури.

Сформулюємо додатково деякі **проблеми** щодо впровадження компетентнісної парадигми в освітню галузь.

Якщо особистість людини (як термінальна мета її розвитку – І.Бех, В.В. Рибалка, О.В. Вознюк) постає повноцінним суб'єктом володіння певним спектром компетентностей, то компетентнісний підхід має базуватися на особистісно орієнтованому підході, при цьому враховуючи як сутність, так і структуру особистості у контексті динаміки розвитку й формування особистості суб'єктів освітнього процесу, що передбачає розвиток і формування на цій основі первинних (глибинних, базальних, сутнісних) компетентностей людської істоти, які виявляються/актуалізуються на певних **етапах** становлення особистості людини.

Ці глибинні, сутнісні компетентності інтегруються в склад інших різнорідних компетентностей, які у подальшому формують особистість людини, що перебуває у розвитку.

Цей процес виявляє певний хронально-просторовий синтез всієї низки компетентностей, який вміщує всю тотальність компетентностей особистості як у контексті хронально-лінійної, так і цілісно-нелінійної (синергетичного) їх організації.

За таких умов окрема компетентність людини як особистості і діяча постає тотальністю всіх сформованих у минулому компетентностей, а також (беручи до уваги синергетичну парадигму сучасної науки) має також охоплювати проєктивні (потенційні, віртуальні) компетентності людини, що

вона ще має сформувати у майбутньому. У цьому аспекті компетентність можна розуміти як *перспективну спрямованість людини у майбутнє* – як готовність на достатньому професійному рівні виконувати свої обов'язки відповідно до сучасних наукових та практичних надбань, а також і досвіду, максимально наближених до світових вимог і до світових же стандартів [5].

Проведений аналіз дозволяє дійти таких **висновків**.

Будь-яка компетентність у віртуальній/прихованій формі містить цілісний комплекс компетентностей особистості людини, а будь-яка окрема компетентність людини реалізується у сфері всіх не тільки наявних але й потенційних компетентностей.

За таких умов освітня діяльність, спрямована на формування низки професійних компетентностей, має враховувати наявність тих життєвих компетентностей, які були сформовані, наприклад, у дитячому віці. Це, у свою чергу, передбачає наявність процесу *ментально-емоційної регресії майбутніх фахівців у їх минуле – дитинство, і цей процес являє собою один із наріжних невіршених проблем компетентнісної парадигми*.

Інша проблема пов'язана з тим, що *компетентнісна парадигма реалізується у контексті двох* цільових полюсів, коли йдеться про

(1) підготовку вузького спеціаліста, що є компетентний у своїй вузькій галузі (вузькопрофесійна освіта) і

(2) формування цілісної гармонійної особистості – універсального фахівця (гуманістична освіта);

(3) поєднання дискретного (профільного) і цілісного (гуманістичного) аспектів, що здійснюється у контексті освіти впродовж життя, яка покликана поєднати два аспекти – перший (спеціалізації) і другий (універсалізації).

Зазначені проблеми, як і інші проблеми, які не були позначені у цих тезах [2; 5], потребують подальших перспективних досліджень.

Література

1. Delors J. et al. Learning: The Treasure within. Report to UNESCO of the

International Commission on Education for the Twenty-First Century, UNESCO Publishing. 1996. <https://doi.org/10.7788/ijbe.1996.24.1.253>

2. Dubasenyuk O., Voznyuk O. Andragogical aspects of training competent future teachers: experience of Poland, Ukraine and the world. *New Technologies of education*. 2025. № 99. P. 185-194. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2025.99.20>

3. Levine E. & Patrick S. What is competency-based education? An updated definition. Vienna, VA: Aurora Institute. 2019. 11 p.

4. Raven J. *Competence in modern society – its identification, development and release*. London, H.K. Lewis & Co. 1984. 251 p.

5. Voznyuk O. V. Competence of the Teacher of Foreign Language Education: Psycholinguistic and Neuropsychological Aspects. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2025. № 2(121). P. 35-45. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(121\).2025.3](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(121).2025.3)

How to cite:

Вознюк О. В. Імплементація компетентнісної парадигми у галузі педагогічної освіти: досвід України та Європи. Integration of Pedagogical and Psychological Education in Ukraine into the European Educational Space : Scientific and pedagogical internship. November 3 – December 14, 2025. Riga, the Republic of Latvia. P. 10-24.